

75 χρόνια από την ίδρυση του εργατικού ΕΑΜ – Μία σπάνια συνέντευξη

16 ΙΟΥΛΙΟΥ 2016

Ήταν 16 Ιουλίου του 1941 όταν ιδρύθηκε το **Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο** (ΕΕΑΜ), δηλαδή νωρίτερα από την ίδρυση του ΕΑΜ, που ιδρύθηκε στις 17 Σεπτεμβρίου της ίδια χρονιάς. Πολλοί λένε ότι ήταν αναγκαία η συγκρότηση μιας συμπαγούς εργατικής βάσης για να μπορέσει το αντικατοχικό – απελευθερωτικό κίνημα να πατήσει γερά στα πόδια του, ειδικά στα πρώτα του βήματα και είχαν δίκιο.

Αλλωστε είχαν προηγηθεί χρόνια δύσκολα, με διώξεις, εξορίες, ιδιώνυμα, χτυπήματα απεργιών, δικτατορίες, που είχαν φορτώσει με εμπειρίες λειτουργίας σε συνθήκες παρανομίας ένα σημαντικό κομμάτι του συνδικαλιστικού κινήματος της περιόδου εκείνης και αυτές οι εμπειρίες χρειάστηκαν στις ακόμα πιο σκληρές συνθήκες της κατοχής.

Μαγιά για την ίδρυση του εργατικού ΕΑΜ, ήταν η Ενωτική Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΕΓΣΕΕ), η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) και τα Ανεξάρτητα Συνδικάτα που προσχώρησαν στο ΕΕΑΜ λίγο μετά την ίδρυση του, το Σεπτέμβρη του 1941. Το Ιδρυτικό του ΕΕΑΜ υπέγραψαν εκ μέρους της ΕΓΣΕΕ στην οποία είχε έντονη παρουσία το ΚΚΕ, ο Κώστας Λαζαρίδης, εκ μέρους της ΓΣΕΕ ο Γιάννης Καλομοίρης και εκ μέρους των Ανεξάρτητων Συνδικάτων ο Δ. Στρατής. Γενικός Γραμματέας του ΕΕΑΜ εκλέχτηκε ο Κ. Λαζαρίδης.

Βασικοί σκοποί του ΕΕΑΜ, όπως αναγράφτηκαν στο ιδρυτικό του ήταν:

«1. Να οργανώσει την πάλη της εργατικής τάξεως για τις καθημερινές οικονομικές διεκδικήσεις.

2. Να υπερασπισθή τα κεκτημένα συνδικαλιστικά δικαιώματα της εργατικής τάξης.
3. Να παλαίψει ενάντια στη συστηματική ληστεία του τόπου μας, που γίνεται από τις δυνάμεις κατοχής.
4. Να εργασθή για τη συννενόηση όλων των αριστερών δυνάμεων της χώρας (κομμουνιστών, σοσιαλιστών, αριστερών δημοκρατικών) σε ένα συνασπισμό της Αριστεράς που ύστερα από το διώξιμο των κατακτητών θα διεκδικήσει την πλειοψηφία του ελληνικού λαού και τη διακυβέρνηση της χώρας με βάση ένα κοινό πρόγραμμα.
5. Να παλαίψει ενάντια στην αισχροκέρδεια και τη μαύρη αγορά.
6. Να εργασθή για τη συγκρότηση του ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΙΟΥ από όλα τα κόμματα και τις κάθε είδους οργανώσεις που θέλουν να παλαίσουν για το διώξιμο του ξένου κατακτητή και την απελευθέρωση της χώρας μας από τον ξένο ζυγό.
7. Να συντονίση την απελευθερωτική πάλη της εργατικής τάξεως καθώς και την πάλη για τις καθημερινές διεκδικήσεις, με την πάλη που διεξάγουν ενάντια στις δυνάμεις του Άξονα οι εργατικές οργανώσεις της ΕΣΣΔ, της Αγγλίας, της Αμερικής και της Κίνας καθώς και οι εργατικές οργανώσεις των υποδουλωμένων στον Άξονα χωρών και ιδιαίτερα των αδελφών βαλκανικών λαών»

Σεπτέμβριος 1944. Η Αθήνα μετά την απελευθέρωση. Σταδίου 15. Μέγαρο ΑΕΤΕ.

Δύο ήταν οι πιο σημαντικές συμβολές του εργατικού ΕΑΜ στον αγώνα ενάντια στον κατακτητή. Αρχικά η μάχη της επιβίωσης με κινητοποιήσεις ειδικά το 1942 για το ψωμί, τα συσσίτια και τα μεροκάματα, σε μία περίοδο που ο κόσμος πέθαινε από την πείνα.

Ακολούθως η μάχη ενάντια στην πολιτική επιστράτευση το 1943, που απέτρεψε την αποστολή στα εργοστάσια της Γερμανίας χιλιάδων Ελλήνων εργατών, όπου ήταν σίγουρο πως δεν θα γύριζαν ποτέ και αυτή ήταν μία νίκη που δεν είχε προηγούμενο στην κατεχόμενη Ευρώπη.

Την πρώτη περίοδο της απελευθέρωσης της χώρας από τους ναζί, το εργατικό ΕΑΜ ανέλαβε τη λειτουργία της ΓΣΕΕ και την προκήρυξη εκλογών στα σωματεία, με στόχο τη διεξαγωγή του 8^{ου} συνεδρίου της ΓΣΕΕ ώστε να ξεκινήσει ο συνδικαλιστικός βίος σε ομαλές συνθήκες. Οι γενικότερες όμως εξελίξεις από τα Δεκεμβριανά και μετά, που οδήγησαν και στον εμφύλιο, διέκοψαν την πορεία αυτή.

Μία σημαντική μαρτυρία

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την καθημερινή δράση του εργατικού ΕΑΜ, προδημοσιεύουμε από το ανέκδοτο ακόμα βιβλίο «*Εργατικές Ιστορίες*» νο 2 (συγγραφέας Νάσος Μπράτσος) απόσπασμα από τη συνέντευξη του μη ευρισκόμενου πια στη ζωή **Λευτέρη Χατζηανδρέου**.

Προδημοσίευση – Λευτέρης Χατζηανδρέου:

-τομεακός γραμματέας του ΕΑΜ των εργαζομένων στο εργοτάξιο της ΑΕΤΕ της οδού Κωλέττη το 1942

-γενικός γραμματέας του σωματείου εργατοτεχνιτών της Ανώνυμης Εταιρείας Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος –ΑΕΤΕ (πρόγονος του ΟΤΕ) το 1943

-μέλος της επιτροπής πόλης (Αθήνα) του Εργατικού ΕΑΜ εκ μέρους του Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδας το 1943

-γραμματέας του ΕΑΠ, όλου του προσωπικού της ΑΕΤΕ το 1944

-δραπέτης από το γερμανικό στρατόπεδο καταναγκαστικής εργασίας στο Δομοκό, το 1944, όπου είχε οδηγηθεί μετά τη σύλληψή του

-συνεργάτης της Προσωρινής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης μετά τη δραπέτευσή του

-απολυθείς το 1947 από την ΑΕΤΕ και εξόριστος στην Ικαρία και τη Μακρόνησο

Ερ-Ας πάμε στην κατοχική περίοδο. Πώς ξεκίνησε η αντίσταση;

Απ-Γύρισα στην Αθήνα στις 10 Μαΐου 1941, γιατί ήμουν αιχμάλωτος των Γερμανών στη Μακεδονία. Αρχίσαμε τις συζητήσεις με τους συναδέλφους σε καθημερινή βάση στη δουλειά και ιδιαίτερα στα συνεργεία. Μας προβλημάτιζε η πείνα και οι θάνατοι από αυτήν. Αποφασίσαμε ότι κάτι πρέπει να κάνουμε. Ταυτόχρονα στις 16 Ιουλίου 1941 ιδρύεται το εργατικό ΕΑΜ (ΕΕΑΜ). Το ΕΕΑΜ δημιουργήθηκε από παλιούς συνδικαλιστές αρκετών πολιτικών – ιδεολογικών προελεύσεων, όπως ο Δημήτρης ο Στρατής, ο Κώστας ο Θέος, ο Γιάννης ο Καλομοίρης, κλπ

Ήταν η απόφαση για την ίδρυση μίας μεγάλης πανελλαδικής ενωτικής εργατικής συνμοσπονδίας και αυτό ήταν το Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο. Πολιτικά στηρίχτηκε σε πολλές δυνάμεις, όπως το ΚΚΕ, το Σοσιαλιστικό Κόμμα, κλπ Όσοι είχαν επαφές με τους πολιτικούς φορείς που συνασπίστηκαν στο ΕΕΑΜ, άρχισαν και στους τόπους εργασίας την αντίστοιχη δουλειά. Έτσι ήρθα κι' εγώ σε επαφή με άλλους συναδέλφους στο χώρο δουλειάς και συζητήσαμε ότι πρέπει να δραστηριοποιηθούμε ενάντια στην πείνα. Εγώ ήμουν ήδη πολιτικά οργανωμένος στο Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας και συνδικαλιστικό στο Εργατικό ΕΑΜ. Να συμπληρώσω ότι στις 7 Σεπτεμβρίου 1941 στην Αθήνα, ιδρύθηκε το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο).

Υπάλληλοι της τηλεφωνικής το 1943. Παίρνουν στα Εξάρχεια σουσάτιο, στο εστιατόριο «Μενεγάκη».

Ερ-Πώς λειτουργούσε το ΕΕΑΜ στους χώρους εργασίας;

Απ-Το γνωστό. Ο ένας έβρισκε άλλον ένα και όταν γινόταν ομάδα, δηλαδή τρεις, έβγαζε ένα γραμματέα. Έτσι μέσω ομάδων και γραμματέων γινόταν η κεντρική επιτροπή του χώρου, της τηλεφωνικής εταιρείας για παράδειγμα. Ο κορμός αυτής της πυραμίδας ήταν κυρίως μέλη του ΚΚΕ. Οι κορυφές της πυραμίδας, έφταναν στην ηγεσία του Εργατικού ΕΑΜ, όπου υπήρχαν εκπρόσωποι από όλους τους σημαντικούς εργασιακούς χώρους. Ήταν μία μορφή συνμοσπονδίας με τα εργατικά κέντρα και τα σωματεία. Τα σωματεία είχαν τις εργατικές επιτροπές.

Ερ-Το 1941 σας εξέλεξαν γενικό γραμματέα του σωματείου της τηλεφωνικής. Εκτός από το ΕΕΑΜ υπήρχαν και άλλες παρατάξεις; Επίσης τι θυμόσαστε από τις απεργιακές κινητοποιήσεις της περιόδου;

Απ-Είχε γίνει δουλειά για να πλειοψηφήσουμε σαν παράταξη. Ένας στόχος μας ήταν η ίδρυση συνεταιρισμού για να φέρνουμε τρόφιμα, να μειώσουμε το ωράριο εργασίας (8ωρο) για έξι ημέρες την εβδομάδα. Είχαμε 800 άτομα δύναμη στην Αθήνα, ενώ στην επαρχία είχαμε επαφή με τις τοπικές διοικήσεις. Το βάρος όμως το σηκώσαμε στην Αθήνα, όπου ήταν και η έδρα της διοίκησης της εταιρείας. Κύριο πρόβλημά μας όμως ήταν η πείνα, ακόμα και συνάδελφοί μας είχαν χάσει τη ζωή τους από την αδυναμία που τους προκαλούσε η πείνα, άλλος έπεφτε από τη σκάλα, άλλος χτύπαγε, κλπ

Πήγαινε λοιπόν το σωματείο στη διάρκεια ωριαίων και μετέπειτα τετράωρων στάσεων εργασίας και συναντούσε τη διοίκηση της εταιρείας. Σιγά – σιγά μας ακολουθούσαν και όσοι ήταν σε άλλες παρατάξεις εκτός του ΕΕΑΜ. Απόδειξη είναι ότι στις 30 Ιουλίου του 1942, κάνοντας μια 24ωρη απεργία και διεκδικώντας ψωμί – περίθαλψη – συνεταιρισμό, γίνεται συγκέντρωση απεργών στο εργοτάξιο της οδού Κωλέττη, ήρθαν οι Ιταλοί και συνέλαβαν 30 εργάτες.

Αφέθηκαν ελεύθεροι οι 10 και τους 20 σαν πρωταίτιους (ανάμεσά τους ο συγχωρεμένος ο Χρήστος ο Λάζος) τους πέρασαν στρατοδικείο και κατέληξαν σε ένα στρατόπεδο στη Λάρισα, μέχρι την απελευθέρωση. Εμείς ήδη είχαμε οργανωθεί τόσο καλά, που τους στέλναμε και τρόφιμα και ψωμί, μέσω επικοινωνιών που είχαμε και μέσα από επαρχιακές συνδικαλιστικές οργανώσεις. Από τους 20 μόνο ένας δεν κατάφερε να κρατηθεί στη ζωή.

Ερ-Άλλες κινητοποιήσεις;

Απ-Σχεδόν μία φορά τη βδομάδα, είτε στάσεις εργασίας, είτε απεργία, μέχρι τη μεγάλη απεργία των 23 ημερών, του εργατοτεχνικού και υπαλληλικού προσωπικού της τηλεφωνικής, με αιτήματα να δοθούν τρόφιμα στο προσωπικό, να μειωθούν οι ώρες εργασίας, να δοθούν ειδικά βοηθήματα για ιδιαίτερο συσσίτιο σε όσους το είχαν ανάγκη για λόγους υγείας, κλπ

Ο Α.Χατζηανδρέου μιλάει σε συναδέλφους του.

Ερ-Βλέπω μια φωτογραφία σας με ημερομηνία 4 Αυγούστου του 1943, όπου έχετε ανέβει πάνω σε ένα βαρέλι και μιλάτε σε συναδέλφους σας.

Απ-Έκανα αντιφασιστική ομιλία στους συναδέλφους λόγω της θλιβερής επετείου της δικτατορίας του Μεταξά το 1936. Δεν το είχα σχεδιάσει, μου ήρθε η ιδέα όταν είδα το πρωί το ημερολόγιο. Πάντως το βαρέλι ήταν το καθημερινό βήμα ανακοινώσεων του σωματείου, που σαν γραμματέας έκανα, κυρίως για οικονομικά θέματα.

Ερ-Γιατί στις απεργίες οι απεργοί συγκεντρώνονταν σε διάφορα σημεία;

Απ-Αυτή η απεργία των 23 ημερών, ήταν πολύ οργανωμένη, παίρναμε συσσίτιο αλλά και ιταλικό και γερμανικό ψωμί 30 δράμια, φυσικά ύστερα από αγώνες και δεν τα κρατάγαμε για τον εαυτό μας, αλλά τα δίνουμε στις οικογένειές μας και στους γείτονες και σε όποιους τα είχαν ανάγκη. Μάθαμε λοιπόν ότι υπήρξε ένα νομοσχέδιο, που προέβλεπε τον τουφεκισμό κάθε απεργού. Ήδη είχαμε πετύχει κάποια επιδόματα για φυματικούς και νεφροπαθείς συναδέλφους, ενίσχυση του συνεταιρισμού, κλπ.

Στο διοικητικό συμβούλιο του συνεταιρισμού, υπήρχε κι ένας ανώτερος υπάλληλος ονόματι Φώτης Μακρής, ο μετέπειτα βουλευτής της ΕΡΕ και γραμματέας της ΓΣΕΕ στη μετεμφυλιακή περίοδο. Αυτός πήρε τα χρήματα για να φέρει το λάδι στο συνεταιρισμό και αντί να μοιράσει το λάδι στους εργάτες, το μοίρασε στους διευθυντές και στους μηχανικούς. Τον πιάσαμε από το λαιμό, τον βάλουμε να ζητήσει συγγνώμη και έλεος, να ξαναβρεί χρήματα να πάρει λάδι και να το μοιράσει στους εργάτες, όπως και έγινε. Ας ξαναγυρίσουμε όμως στην απεργία.

Μία ομάδα απεργών ήταν στην πλατεία Εξαρχείων, μία άλλη ομάδα στο λόφο του Στρέφη και μια άλλη ομάδα στο Α΄ νεκροταφείο. Αυτό για να μην δίνουμε στόχο στους Ιταλούς και αν έχουμε απώλειες, να έχουμε τις λιγότερες.

Τότε στριμωγμένοι οι Γερμανοί από τους Ρώσους στο μέτωπο, πίεσαν την ελληνική κυβέρνηση να περάσει το νόμο για τον τουφεκισμό απεργών. Εγώ με ένα ποδηλατάκι, γύρναγα από ομάδα σε ομάδα και από το χώρο της εταιρείας, για να βλέπω τι γίνεται και να ενημερώνω.

Ερ-Τι ήταν το Μπλόκο της τηλεφωνικής;

Απ- Κόντευε Πρωτομαγιά του 1944 και οι Γερμανοί είχαν λυσσάξει με τις κινητοποιήσεις του προσωπικού. Στις 27 Απρίλη, η γενική ασφάλεια και η ειδική ασφάλεια, παίρνουν εντολή να συλλάβουν όσο πιο πολλά εαμικά στελέχη από την τηλεφωνική, για να μας σπάσουν τον τσαμπουκά, όπως έλεγαν. Εγώ μόλις είχα καταφέρει στη Σταδίου 15, να αποσπάσω από το Γερμανό διοικητή Φρομ, ένα μηνιαίο επίδομα. Φτάνω στην Κωλέττη, όπου ήταν η ασφάλεια και με συλλαμβάνουν και με πάνε αρχικά Ελπίδος 3. Ανήμερα της Πρωτομαγιάς με πήγανε στις φυλακές Χατζηκώστα.

Εκεί βλέπουμε 200 άτομα χωρίς αποσκευές, που τα πήγαιναν για εκτέλεση σαν αντίποινα για το σκότωμα ενός στρατηγού στην Πελοπόννησο. Με οδήγησαν σε στρατόπεδο καταναγκαστικής εργασίας στο Δομοκό, από όπου δραπέτευσα. Όσο είχα αυτή τη διαδρομή, έγινε το Μπλόκο της τηλεφωνικής στις 4 Μάη, ενώ εγώ απουσίαζα. Είχαμε 24ωρη απεργία την 1 η Μάη 1943 λόγω της Πρωτομαγιάς και Γερμανοί μαζί με διευθυντές λυσσάνε και δίνουν εντολή για μπλόκο στη Σταδίου 15, στην Κωλέττη και στα διάφορα τηλεφωνικά κέντρα. Το μπλόκο γίνεται στις 4 Μάη και συλλαμβάνονται 250 συνάδελφοι. Πιάσανε λοιπόν τους συναδέλφους και τους πήγανε στο Χαϊδάρι.

Το αποτέλεσμα ήταν να νεκρώσει η τηλεφωνική, δεν υπήρχε προσωπικό. Σε δύο μέρες τους απελευθέρωσαν εξ ανάγκης για να δουλέψει το σύστημα. Κράτησαν 15 που τους εκτέλεσαν στην Καισαριανή.

Ερ-Μετά την απόδραση από το Δομοκό, συνδεθήκατε με την Προσωρινή Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης και επιστρέψατε στην Αθήνα με τη λήξη του πολέμου. Τι συνέβη τότε;

Απ-Υπήρξε μία ανώμαλη περίοδος, ώσπου τελικά το 1947 ο Υπουργός Στρατιωτικών μας απολύει με μία διαταγή του, 127 συναδέλφους, ανάμεσά τους κι' εγώ και μας στέλνει εξορία στην Ικαρία και στη Μακρόνησο.